

Alexandra Tătaran

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár, Románia

Vasárnap – ünnepnap

A vásárnap az etnológiai irodalomban

Az etnológiai szakirodalom a vásárnapnak, minőségi szempontból tekintve, a szent jellegét jelzi, mint a hétnek az egyedüli olyan napja, amely az ünnep szent idejével azonosul. A folklorisztikai és etnográfiai tanulmányok nyilvánvalóvá teszik azt a tényt, hogy a hagyományos román paraszti gondolkodás egyik sajátos tulajdonsága a hét napjainak megszemélyesítésében áll, és abban, hogy a legtöbb esetben ezeket női személyekkel azonosítják (Taloş 2001: 136). Ebben a kontextusban a vásárnap ahhoz a három megszemélyesített naphoz sorolandó, melyek szent nőkként vannak megjelenítve. Ezek a Szent Szerda (*Sfânta Miercuri*), Szent Péntek (*Sfânta Vineri*) és Szent Vasárnap (*Sfânta Duminičă*). E három szent nap jelentése többnyire benefikus, ami eltér a kedd és csütörtök napok jelentésétől, amelyek inkább a bizonytalansággal, a negatív és a malefikus pólussal azonosulnak.¹ Hasonlóan elkülönül a szombati nap a sajátos gyászos jellegével amikor a halottakat felemlegetik, és leróják gyászos kegyeletüket irántuk. Ugyanakkor, elsőbrendűségével a vásárnap is elkülönül a szerdától és a péntektől, mivel a vásárnapot tartják a hét első legnagyobb napjának. Egy másik olyan pont, ahol a vásárnap különválik ezektől, az az ünnepnap volta, amely a sajátos (étkezési, öltözködési és viselkedési) életvitelt implikálja, s a keresztény naptár böjtnapjaival, valamint a szerdai és a pénteki napok mértékletességével és a visszafogottsággal ellentétben áll.

A vásárnapnak a tisztaságra és átláthatóságra irányított szemantikus síkja, amely elutasítja a többi napra vonatkozó kétértelműséget, nagyrészt a mély keresztény vallásosságából adódik: Dies Dominica – az Úr napja (Ghinoiu 2004: 389). A román hagyományos gondolkodás megszemélyesíti ezt a napot, és a Szűzanya személyével azonosítja. Ezt a sajátosságot a népi hiedelmek és elbeszélések is kinyilvánítják, például a fehér és a fényes jelzővel, ami a személyt jelenti, azzal a ténnyel, hogy a mesebeli hősnek a

¹ A keddi és a csütörtöki napnak negatív tulajdonságokkal való felruházása és az ilyen jelleget negatív leírása nem idegen, ugyanis tudunk a román mitológiában két ilyen személy létezéséről, a Kedd Asszonyáról (*Marțolea*) és Csütörtök Asszonyáról (*Joimărița*). Lásd Tudor Pamfile leírását: Pamfile 1997: 97, 103. Az éjszakai női démonok büntető hatásköre a háziasszonyok tevékenységével hozható szoros kapcsolatba, a fonással, szövessel, varrással.

vasárnap/Szűzanyával való találkozás jelenti az utolsó és a legfontosabb próbát. A tilalmak, vagy ellenkezőleg, az elkerülendő vagy ajánlott cselekedetek előírásának a megfontolása hangsúlyozza a szent vasárnap és a Szűzanya személye közti egyezéseket. A 19. század végi és a 20. század eleji etnológiai irodalom több ilyen jellegű formulát jegyzett fel: „Ne varrj, mert megszürod Szent Vasárnapot” [a Szűzanyát] (Candrea 1999: 235); „Vasárnap reggel még sötétben nyisd ki az ajtót, mert ha nyitva találja a Szűzanya, szerencsét hagy, de ha zárva van, nem jön be”; „Vasárnap ne gyújts tüzet, mert, Isten őrizzen, a Szűzanya teljesen megég. Egyél, amit tudsz.” (Năcuțiș-Voronca 1998: 22)

E nap szakrális sajátossága három szempont szerint tematizálódik: a templomban a reggeli vallásos mise, az ünnepi terítékekhez hasonló gazdag és kiadós ebéd és az erre a napra vonatkozó többféle munkatiltalom. Mindezek mind társadalmi szempontból (az egyén egy társadalmi-kulturális rendszer része), mind egyéni szempontból a vasárnap iránti tisztelet kinyilvánításának a módját jelentik. Függetlenül a szabály és a gyakorlat, a diskurzus és annak mindennapi alkalmazása közti távolságtól, a vasárnapi tevékenységeknek e hármas szempont alapján történő leírása állandóan ugyanaz ma is, mint a tegnapi, mind a falusi, mind a városi környezetben. Megjegyzendő, hogy napjainkig (a kommunista rendszer berendezkedése következtében beálló változásokkal egy időben) viszonylag mindhárom aspektus kötelező tulajdonságként jelentkezett, és a mindennapi életben így is voltak megélve.

A 2007. év nyarán terepen végzett kutatás során arra szerettünk volna rákérdezni, hogy ma Romániában, a paraszti környezetben, hogyan élik meg a vasárnapot és hogyan viszonyulnak hozzá. Ugyanakkor az volt a szándékunk, hogy megfigyeljük a tematizálásnak a módját és meglétét, és azt, hogyan hangsúlyozza a különböző generációk egymásközti pozicionálását. A szakirodalom inkább a vasárnap vallásos jellegét hangsúlyozza, és kevésbé a másik két azonosítható aspektust, miszerint a munkaszünet és a szórakozás napja. A Naszódon (Beszterce-Naszód megye) és alaposabban a Râșcan (Erdélyi-szigethegység) végzett felmérés szembesített azzal a ténnyel, hogy a vasárnap mint megszemélyesített és mint szent nap, s mint amely nap szimbolikusan a Szűzanyával azonosítható, hasonló a román etnológiai irodalom által forgalmazott képpel, és hogy ez jelenleg egy olyan absztrakciónak minősül, amellyel az életben és az emberek tudatában már egyre ritkábban találkozhatunk. Megfigyelhettük ugyanakkor, hogy a vasárnaphoz kapcsolódó sok diszkurzív és cselekvési összeférhetetlenség a kommunizmus politikai hatásában gyökerezik, ami a teljes elvilágiasítását célozta, aminek közvetlen hatására, többek között, ennek a napnak a szakrális jelentései elhomályosodtak.

A vasárnap jelentése Naszódon

Mindamellett, hogy a vasárnap a szent nap közül átkerült a mindennapi élet szintjére, érdemes megemlíteni azt, hogy Naszódon az öregek elbeszéléseikben párhuzamot állítottak fel a vasárnap és az ünnepnapok között. Mind a vasárnap, mind a kalendáriumi ünnepnapok esetében a szakrális jelentést a munkatilalom betartásának kötelező volta hangsúlyozza. Ennek a tilalomnak a be nem tartása automatikusan az isteni büntetések sokaságát vonja maga után, amelyek a családot és a gazdaságot a szerencsétlenség különböző formáival sújtják. Viszont az az egyén, aki nem tartja számon ezeket a tilalmakat és dolgozik vasárnap, nemcsak a maga számára okoz szerencsétlenséget, hanem a teljes közössége számára is. Az ilyen jellegű cselekedet végül is kizárja az egyént az emberek sorából: *Az, aki csúfot úz a szent vasárnapból és dolgozik, az már nem ember. Hogy nem érdekli, hogy szerencsétlenséget hoz nekünk mindannyiunknak. Úgyhogy jobb, hogy a hegyekbe menjen élni, az állatokkal egy sorban, nem itt az emberekkel egy sorban ...* (naszódi közlés) Hogy az emberek már nem tisztelik a vasárnapot, és a mezőn lehet látni őket dolgozni, mind vasárnap, mind más vallásos ünnepnapokon azzal magyarázható, hogy ez a kommunista rezsim idején előírás volt.² S bár csupán egy-egy személy volt megvádolható a munkatilalom megszegésével, a tilalmak megszegése, következményei globálisan kihatottak a falura (szárazság, áradások, villámcsapás okozta tűzvész).

Manapság a témaorientált etnológiai szakirodalmon és a mindennapi életen kívül elég ritkán találkozunk olyan jellegű diskurzussal, amely a vasárnap szakrális, vallásos jellegére összpontosítana. Naszódon is leginkább csak az idősekre jellemző, ők az egyedüliek, akik gyakorolják, tiszteletüket úgy fejezik ki, hogy kivétel nélkül részt vesznek a vallásos miséken, és hogy ilyenkor a régió hagyományos paraszti viseletét öltik magukra. Ez esetben a vasárnap párhuzamba állítható más vallásos ünnepekkel, ami ugyanúgy a munkatilalmak betartásával, a templomba való járással, különleges viseletek felöltésével jellemezhető. Összehasonlítva azokkal az értékekkel, amelyek a vasárnapra vonatkoznak, és amelyeket a 19. század végi és a 20. század eleji etnológiai tanulmányok hangsúlyoznak, az aktuális diskurzustípusból hiányzik a vasárnap megszemélyesítése, a Szűzanyával való azo-

---

² *Nem tisztelik az emberek a vasárnapot, a kommunizmustól lehet ez így ... Abban az időben úgy volt, vasárnap is dolgozni kellett. És mindegyik ember úgy tett, ahogy tudott. Még dolgoztak is, még nem is – még be is surrantak a házba, úgy ...* (naszódi közlés)

nosítása. Ugyanakkor nem hanyagolható el az sem, hogy a kommunizmus idején vasárnap is a mezőn kellett dolgozni. A mindennapi valóságnak ez az aspektusa helyi szinten visszafogta a vasárnapról mint szakrális időről való beszélést, aminek tiszteletét a munka szüneteltetésével fejezték ki.

Vasárnap mint ünnepnap

Az Erdélyi-szigethegységben található Râșca községben a vasárnap szakrális jellege az idősek diskurzusaiból is hiányzik. Ezzel ellentétben a vasárnapnak két teljesen más sajátossága hangsúlyozódik ki: a vasárnap ünnepnap (az ünneplésre és a szórakozásra való napok értelmében) és pihenésre való nap. Ezek közül az aspektusok közül mindegyik különböző időszinteknek felel meg. A vasárnapról mint ünnepnapról szóló diskurzus inkább a múltra vonatkoztatható, a vasárnapról mint pihenésre való napról szóló diskurzus pedig a jelenre vonatkoztatható.

Ha ma valaki megkérdi Râșca lakóitól, hogy hogyan töltik a vasárnapot, a válasz majdnem mindig azonos: *szinte semmivel*. Amikor a pap a templomba jön, az emberek részt vesznek a liturgián. De mivel a pap három faluban szolgál, így Râșcaba három hétben alig egyszer jut el. Régebb a vasárnapi liturgiára az emberek ünnepi viseletbe öltöztek, a hagyományos regionális viseletbe, amit csak vasárnap és a nagy vallásos ünnepeken viseltek. Ma a lakosok nagy részének már nincs meg ez a viselete. A fiatalok közül kevesen vesznek részt a vallásos misén, a vasárnapi nap első részét inkább a falu központjában töltik, a cukrászda környékén, ha a társaságot választják, és nem elégszenek meg egyszerűen azzal, hogy a tévé előtt üljenek. Meg kell említeni azt, hogy jelenleg Râșcában egyre kevesebb a fiatal. Azon a néhány középiskoláson és egyetemistán kívül, akik Bánffyhunadon vagy Kolozsváron végzik tanulmányaikat, és akik hétvégekre hazatérnek, a közösség állandó falusi–városi migrációval küzd. A fiatal munkaerő határon túlra való migrációjának esetei ritkábbak, mint más falusi településeken. Jellemző egy olyan erős regionális gazdasági központba való áttelepedés, mint amilyen Kolozsvár, amely Râșcatól alig 52 km-re található.

A határban való munkavégzésnek a tilalma ismert, és ezt nagymértékben tiszteletben is tartják. Ellenben főznek és a ház körül munkálkodnak. Az emberek emlékeznek arra, hogy máskor a vasárnapi ebéd szombaton este készült el, éppen a vasárnapi főzés elkerülése miatt. Mi több, a menü is speciális volt, ami laskával készített tyúkhúslevesből, töltött káposztából és

fánkból állott. Most már nem létezik állandó menü, de mégis mindig húsban gazdag és változatosabb, mint a hét többi napján.

A mai vasárnapról való dikurzus akaratlanul átesz a hajdani vasárnapokra, és a hangnem általában elítélő a mára nézve. Ha ma *semmi sem történik* Râșcan vasárnap, úgy tűnik, hogy ezelőtt *minden*, ami érdekes volt, ezen a napon történt. Az emberek emlékezetében a vasárnapok lényeges sajátossága a vasárnapi néptánc marad, ami több megszakítás után, most öt éve véglegesen megszűnt. Mindaddig, amíg az 1960–1970-es években a község központjában felépült a kultúrotthon, a táncot (*játék/joc* vagy *hóra/horă*) csűrökben, udvarokban tartották. A tánc délután 2-3 órakor, a templomozást, a családi ebédet és a templomi ünnepi ruhák lecserélését követően kezdődött. A vasárnapi tánc nagyszámú résztvevőközönséget vonzott, annyira, hogy nehézzé vált a résztvevőknek a kijelölt helyre való beszüföldése. Ahogyan a vasárnap reggeli szertartáson a teljes család részt vett, hasonlóan vett részt a család a táncon is, beleértve a gyerekeket is és az idős személyeket is. Mindenki táncolt. De mint szociális tér, a vasárnapi tánc előnyben részesítette a még nőtlen fiatalokat; ezt jelezte a korok szerinti térbeli elosztás is: az idősebbek hátrább foglaltak helyet, ládákra és padokra, miközben a fiatalok elöl, a tánchoz kialakított helyhez legközelebb. A szerepek térbeli elhelyezésének a cseréjére évente egyszer került sor, a karácsony második napján megrendezett táncalkalomkor, amikor a fiatalok a legidősebbeket engedték legelőre. Ezt a szokást az *idősek jogának* nevezték, és amivel szimbolikusan köszönetüket és hálájukat fejezik ki azért, hogy karácsony estéjén a fiatalok kolindáját a falu idős személyei pénzzel jutalmazták.

A lányoknak a vasárnapi táncon való részvételét szigorú szabályokhoz kötötték: ők nem utasíthatnak vissza senkit azok közül, akik táncolni kérték őket, és napnyugtakor haza kellett indulniuk: *Nem kellett, hogy a táncban elesteledjen a lány, mert akkor „haszontalan”. A fiúk számára ez nem kötés.* (râșcai közlés) Ugyanakkor a lányoknak mindig kíséreléssel kellett érkezniük és távozniuk, akár a szülőkkel, akár egy családtaggal, akár egy olyan legénnyel, aki előzetesen engedélyt kért a lány szüleitől, hogy a lány részt vehessen a táncban, azzal az ígérettel, hogy szürkültre visszakíséri őt szüleihez. A tánc azonban éjfél utánig folytatódott, egészen reggeli 2-3 óráig.

A szülők táncban való részvétele nemcsak számukra jelenti a szocializálódást, a szórakozást, a táncolás lehetőségét, hanem a gyerekeik számára a házasságkötés céljából megfelelő partner megtalálásának a kedvező alkalmát is: *Te, menjél és táncold meg azt a lányt. És akkortájt meghallgatták a szülőket.* (râșcai közlés) A fiatalok közti kölcsönös szimpátia keveset számí-

tott, ahhoz képest, hogy mennyire számított a szülők gazdasági helyzete, a közöttük létrejövő megegyezés és a kölcsönös egyetértés. Egyébként azok a házasságkötési események, amelyek elkezdődtek és a táncalkalmakkor nyilvánosságra kerültek, más vasárnapi szociális interakciókat is motiváltak, mint például a kölcsönös látogatást.

Az emberek kifejezetten azért látogatták egymást kölcsönösen, hogy megtudják, vagy hogy megvitassák a táncalkalmakkor összetársított párokról szóló újdonságokat, azt, hogy a kapcsolatok milyen mértékben vezethetnek vagy nem házasságkötéshez. Ezek olyan információk voltak, amelyeket a teljes közösség nagy figyelemmel követett.

A kultúrotthon megépítése a kommunizmus rezsime alatt, és ennek a vasárnapi táncalkalmak egyedüli helyszínévé válása, a falu társadalmi és kulturális életében néhány változást eredményezett. A kultúrotthonoknak a tere a kultúra közvetítésének a helyszíne falvakon, másrészt a helyi folklór megőrzésének a helyszíne, nem feltétlenül a kommunista rezsím idejéből származó politika tartozéka. Az eredeti projektet a *Károly Herceg Királyi Kulturális Alapítvány* kezdeményezte a 20. század elején (1922-ben). A felvilágosult szándékot, amit a folklorizmus³ is erősített, a korszak számos folkloristája is közvetlen beavatkozással támogatta, mint például Dimitrie Gusti. A kommunista rezsím berendezkedésével egy időben a lokális folklórörökség konzerválását és az oktatás projektjét ugyanazokkal a terminusokkal átveszi a hatalom, s ezeket ideológiai és propagandisztikus elemekkel bővíti. A kultúrotthonoknak a román községek központjában történő felépítése az 1950–1970-es években újabb lendületet vesz.⁴

Râșcában, más falusi településekhez hasonlóan a kultúrotthon megjelenése az 1970-es években a kulturális élet (folklór együttes, könyvtár, műsorok) megteremtését célozta és nagymértékben a falusi társadalmi élet meg-

³ A folklórtudományt, úgy ahogyan ezt a nemzeti etnológiák értelmezték és gyakorolták, megelőzte és meghosszabbította a folklorizmus, azaz a különböző folklórkategóriáknak az objektív formába való ültetése, színpadra alkalmazása és terjesztése. A folklorizmus folyamata a népi kultúrához tartozó különböző kategóriák (szövegek, énekek, táncok, paraszti tárgyak és viseletek) „egy politikai tartalmú akaratnak az esztétikai megnyilvánulásának” az eszköziesítéseként és lényegiesítéseként definiálódik (Karnooth 2000: 398–399).

⁴ Érdemes megemlíteni, hogy a falusi kultúrotthonok restaurálásának vagy esetenként azok építésének a projektje olyan fogalmi eszközöknek tekinthetők, amelyek a falusi közönségnek az információhoz, az oktatáshoz, a kultúrához és a társadalmi kohézióhoz való könnyebb hozzáférését segítik. Ez a törekvés egy folyamatban levő (2007–2010) nemzeti program részét képezi, ami a Kulturális és Kultuszminisztérium védnöksége alatt áll. (www.cjsj.ro/pdfuri/Finantare/FinalizareAsezaminte-2007-07-04.pdf)

kaparintásával volt egyenlő. Az esküvők, a torozások, a vasárnapi táncok most már többnyire itt kerültek megrendezésre. A társadalmi események egyetlen, látható, stabil, de leginkább ellenőrizhető pontban való összpontosítása nem maradt következmények nélkül a helyi szokások struktúrájára. Példaként említhetjük a kolindálás szokását, ami Râșcăban abban állt a hagyományos forгатókönyv alapján, hogy a legények csapata karácsony estéjén ellátogatott a falu minden gazdaságához. Érdemes megemlíteni, hogy a teljes román területen a múltban igen jelentős volt a legénycsapatok szerepe, amik a falu társadalmi életében, mindkét nem esetében, valóságos beavató szervezetekként működtek. Ennek első korlátozása akkor következett be, amikor a legénycsapatok működésüket csak a téli ünnepi időszakra korlátozták (Moise 1993: 86). A karácsonyi kolindálás kontextusában a legénycsapat térbeli mobilitása, a fiataloknak szánt rituáléval együtt⁵ normatív részét jelentette a szokás ősi struktúrájának, aminek fontos időjósági, apotropeikus és termékenységvarázsló funkciója volt. A kultúrotthon megépítésének pillanatától kezdve a kolindálás szokása teljesen átalakult, ami most már csak abból áll, hogy a kultúrotthon termében a fiatalok közül az idősebbek közösen kolindálnak: *Az utóbbi időben, a kultúrotthonok megépítését követően az emberek helyben maradnak, és már nem állították oda a legényeket, hogy bejárják az egész falut.* (râșcai közlés)

Hasonlóképpen, a kultúrotthonnak mint egyedüli olyan helynek a kinevezése, ahol a vasárnapi táncok zajlottak, módosulást eredményezett a helybeli társadalmi hierarchiáknak az események keretében történő kinyilvánításában. A tánc csűrökben és udvarokban való megrendezése a kultúrotthon megépítése előtt nemcsak hatékonysági kritérium alapján (a legterebélyesebb és a legtágasabb helyeken) valósult meg, hanem a társadalmi presztízis alapján is. Általában a *gazdacsaládok* voltak azok, amelyek felajánlották saját gazdaságuk övezetét ennek az eseménynek. Ezzel a megnevezéssel illették a falu legalapvetőbb családait, akik addig nemcsak jó hírnévre tettek szert, de anyagilag is jól voltak szituálva. A tánc megrendezése dicsőséget jelentett számukra. A lebonyolítására való felkérés és annak az elvállalása külön elismerést jelentett, de felelőséget is a közösség irányába. A vasárnapi tánc egy egységes helybe való koncentrálásának következménye az lett, hogy a társadalmi presztízst elismerő és gyarapító mechanizmusa érvényét veszítette.

---

⁵ A különös karácsonyi kolinda csak a legényeké volt. (râșcai közlés)

Az alapvető változások az 1980-as évektől kezdődően jelentek meg, a fiatalok többsége által kedvelt diszkók feltűnésével. Mint a szórakozás egyik formája, a falusi diszkó kimondottan a fiataloké, így ebből a szociális térből más életkorúak kiküszöbölődtek, ellentétben a vasárnapi néptáncsal, ahol mindenki részt vett életkorától függetlenül. Az 1990-es években generációk közti harccá vált a kultúrotthon terének megszerzése. A helyi hatóságok (a polgármester és a rendőrfőnök), amelyekhez a közösség felnőtt tagja is csatlakoztak, a nevelői szándéktól fellelkessedve azt szorgalmazták, hogy a vasárnapi tánc a diszkó megkezdése előtt pár órával legyen megtartva ugyanabban a teremben, a kultúrotthon termében. Mindannyian azt remélték, hogy a fiatalok így majd részt vesznek a néptáncon. De ők legjobb esetben megelégedtek azzal, hogy csak szemlélődjenek, arra várva, hogy a tánc lejárjon, és elkezdhesék a diszkót. A hatóságok és a falu felnőtt tagjainak *a hagyomány megőrkítése* érdekében kifejtett szándéka meghiúsult. Következésképpen a néptáncot véglegesen felszámolták a diszkó javára. Utóbb, mintegy 2-3 éve, ismeretlen okokból kifolyólag Râșcán a diszkót megszüntették.⁶ Ebből kifolyólag manapság a fiatalok más települések diszkóit keresik fel, legyen az vagy a szomszéd falu, vagy Kolozsvár. Az ezeken való részvétel mind szombaton, mind vasárnap este történik meg. A diszkók Râșcán a hét utolsó két napján kerültek megszervezésre, s ez az ünneplés megváltozását jelzi. Egy városi szombati esti diszkózás átvette egy falusi, helybeli, ünnepi, vasárnapi esti szórakozás helyét.

Problematikus volt a kommunista rendszer idején a vasárnapi normatív tevékenységnek számító vallásos misén való részvétel. Azok számára, akik az állami intézmények alkalmazottai, vagy akik a párt tagjai voltak, a vallásos miséken való részvétel szigorúan tiltott volt. Egyébként a különböző rétegekbe tartozó állampolgárok közül kevesen voltak, akik vállalták a vallás nyilvános gyakorlását, a templom látogatásával járó kockázatokat. A helyzet hatása hosszú távon a megszokás lett: *Így éltünk, egy megszorítással és egy korlátozással, és mintha beleivódott volna reflexünkbe.* (râșcai közlés)

A vallásos megszorítások esetében is azonos szituációval találkozunk. A kommunista rezsim idején a mezei kalákák többnyire vasárnapon és a vallásos ünnepnapokon voltak megszervezve, nemcsak a rezsimre jellemző ateizmus megkülönböztetésének, hanem a munka hatékonyságának logiká-

⁶ Egyesek a diszkó megszüntetését azzal magyarázzák, hogy az a személy, aki az események megszervezésével foglalkozott, elhagyta a települést; mások azzal, hogy a diszkó és az alkoholfogyasztás a faluban különböző kellemetlen incidens elkövetésére biztosított alkalmat.

ja alapján. A vasárnap volt az egyedüli nap, amikor az emberek részt vehettek a kalákában, mivel a hét összes többi napján dolgozniuk kellett. Semmi meglepő nincs tehát abban, hogy Râșcán a vasárnapra vonatkozó vallásos munkatiltalmak érvényessége bizonytalan. Az emberek ezekre a kalákákra szívesen emlékeznek, mivel ezek a szocializálás és a szórakozás kiváltságos alkalmait jelentették.⁷ Habár a vallási szempontból való megítélése kétértelmű, a kaláka a vasárnapi tánc mellett emblémaként marad meg az emlékezetben. Ez érzékelteti, hogy a közelmúltban a társadalmi interakciók intenzitásával és a többféle szórakozási és ünneplési alkalommal együttesen a vasárnap valójában különleges nap volt.

Ma a vasárnapot kimondottan pihenésre és munkaszünetre fordítják, ami az intenzív munkavégzés szüneteltetésével határozható meg: *A vasárnap a hét többi napjaihoz képest valójában egy különleges nap, mert az emberek pihenhetnek, meglátogathatsz egy szomszédot, hogy még beszéljess vele, a tévét nézed ...*(râșcai közlés)

Következésképpen elmondható, hogy a többnyire szakrális attribútumokkal felruházott vasárnap mégsem marad a szakirodalom egy egyszerű dokumentuma, mindaddig, amíg az emléke az emberek életében és tudatában a naszódi esethez hasonlóan fellelhető. Érdemes elgondolkodni azon, hogy ez a szakrális jelentés áhagyományozódik-e a generációváltásokkal, vagy, ellenkezőleg, eltűnik azokkal az öregekkel egyszerre, akik a mindenapi életben tematizálják ezt.

Hasonlóképpen a vasárnap ünnepi jelentése az egykori Râșcán már csak az emlékezetben él tovább. Viszont Râșcán a vasárnap vallásos jelentősége kevésbé hangsúlyos. A vasárnapi tánc, a szocializálódás és a szórakozás, a kiváltságos alkalmak, a mezei kalákák és a kölcsönös látogatások élénken élnek az emlékezetben. A fiatalok számára a vasárnapi néptánc szórakozási lehetőséget jelentett, s emellett szociális, szomszédos és párválasztási funkciója volt, a szülők és a teljes közösség felügyelete alatt. A diszkó, ami az 1980–1990-es években helyettesítette a vasárnapi táncot, egy szűkebb társadalmi teret képvisel, ami kimondottan a fiataloké.

---

⁷ *Akkor sokan jártak kalákákba. Megsértődtek, ha valaki kalákát szervezett és nem hívták. De most szervezzen valaki, mert senki sem menne el. Csak a pénz. Nem tudom, akkor milyenek voltak az emberek ... alig várták, hogy egyik a másikkal találkozzon, hogy tárgyaljanak ... hogy szórakozzanak. A kalákák mindig vasárnap délben kezdődtek és estig eltartottak. Enni akkorra mentek, amire a nap lemenőben volt. A szomszédok, a rokonok. Enni, inni adtak, szórakoztatták őket, és ennyi, az egész mind ingyen.*

Manapság a vasárnap szabadnap, ami a pihenésnek és kikapcsolódásnak van szentelve, korosztályonként eltérő formában. Úgy véljük, hogy a vasárnapnak az ilyen jellegű elgondolása és megélése nyilvánvalóvá teszi, hogy továbbra is speciális viszony fűződik ehhez a naphoz. Nem kevésbé releváns az, hogy a rászcaiak számára a korábban a társadalmi interakciókat privilegizáló vasárnap⁸ ezen funkciója háttérbe szorult.

Fodor Attila fordítása

Szakirodalom

- CANDREA, Ion Aurel
1999 *Folclorul medical român comparat. Privire generală. Medicina magică*. Editura Polirom, Iași
- GHINOIU, Ion
2004 *Sărbători și obiceiuri românești*. Editura Elion, București
- KARNOOTH, Claude
2000 *Despre adevărata semnificație a folclorului*. In: MAGYARI-VINCZE Enikő – QUIGLEI, Collin – TROC, Gabriel (red.): *Întâlniri multiple. Antropologi occidentale în Europa de Est*. Editura Efes, Cluj-Napoca
- MOISE, Ilie
1993 *Structura și organizarea cetei de feciori*, In: UÓ (red.): *Studii și Comunicări Etnologice*. (Academia Română, Institutul de cercetări socio-umane Sibiu. Tom. VII.) Editura Academiei Române, Sibiu
- NICULIȚĂ-VORONCA, Elena
1998 *Datinile și credințele poporului român, adunate și așezate în ordine mitologică*. Editura Polirom, Iași
- PAMFILE, Tudor
1997 *Mitologie românească*. Editura Allfa, București
- TALOȘ, Ion
2001 *Gândirea magico-religioasă la români. Dicționar*. Editura Enciclopedică, București

---

⁸ *Mi történik vasárnap? Szinte semmi ... Már nem gyűlnek össze az emberek. Nem úgy, mit ezelőtt. Ezelőtt nem létezett az, hogy a házban maradj. Ha nem volt tánc, elmentünk és az üzletnél találkoztunk, a központban. Most már meg sem látogatják egymást a szomszédok ... (rászcai közlés)*